

PROMĚNY FOREM TIŠTĚNÝCH MÉDIÍ

1. Neperiodická tištěná média

Letákové noviny bývaly zdobeny rámečkem, vinětou, erbem či jinou dekorací, což odpovídalo knižní tradici. Titulek letákových novin byl obvykle rozsáhlý, sám již vlastně celou zprávu předesílal. Vlastní zpráva začínala na třetí straně, byla uváděna iniciálami a někdy i dřevorytem, který se mohl vyskytovat i ve vlastním textu. Rozsah novin byl velmi různorodý, mohl mít stranu jednu, ale také až dvacet stran.

Funkcí titulku letákových novin bylo přilákat čtenáře, s čímž souvisejí i úderná adjektiva zdůrazňující pravdivost a zároveň neobvyklost anoncované zprávy. Pod titulkem bývala často umístěna **ilustrace**, která také působila jako poutač, přičemž uspokojovala potřebu po znázornění, mj. kvůli tomu, že v ranném novověku byla úroveň gramotnosti mnohde ještě velmi nízká. Samotný text letákových novin mohl být buď v próze nebo ve vázaném jazyce; lze předpokládat, že se počítalo s tím, že texty budou přednášeny nebo i zpívány.

Letákové pamflety obsahovaly obvykle osm až dvanáct stran. Titulní stránky byly často opatřeny ilustrativním přídatkem, většinou ale jen ornamentální ozdobou, zřídka figurativního charakteru. Na druhé straně si moralistní obsah letákových pamfletů mnohdy vyžadoval satirické, morálně zničující výtvarné vyjádření, představující jeden z kořenů budoucí novinové karikatury.

2. Periodická tištěná média

2.1. Německo, 17. století

Německé noviny 17. století se ještě zříkaly sofistikovanějších **forem žurnalistické úpravy**. Nemálo z nich vycházelo bez titulu a někdy postrádaly i vnočení, což bylo zřejmě způsobeno tím, že byly pevným způsobem odebírány abonenty. Vedle jednoduchých se v průběhu tohoto století objevovaly i náročně graficky utvářené tituly, které takto zřejmě usilovaly zvýšit svou prodejnost. Ilustrace obsahovaly hlavně alegorické figury nebo emblémy (posel bohů Merkur, poštovního jezdec – postilion).

Zprávy byly v tomto období pouze časoprostorově ukotveny domicilem; v 60. letech se v *Nordischer Mercurius* jako novinka objevilo rozčlenění a odsazení příspěvků. Zprávy bývaly obvykle umístěny bez ladu a skladu, takže se čtenář při jejich četbě těžko orientoval – na obou stranách komunikace nebylo v zásadě ještě přihlédnuto k výběru zpráv. Pokud se zpráv nedostávalo, muselo v závěru novin zpočátku zůstat volné místo; došlo-li zpráv mnoho, posloužil si tiskař při sazbě menším písmem.

2.2. Německo, 18. století

Noviny 18. století se ve své formě ještě podobaly novinám 17. století. Odlišovaly se od nich daleko méně, než se od nich později odlišovaly noviny 19. století. Hlavní příčinou této velké formální podobnosti bylo to, že v 18. století nedošlo k žádným významným inovacím v kontextu procesu výroby tištěných médií. Noviny bez titulu už nevycházely, ostatně již v 17. století to bylo zpozdilé.

Většina novin 18. století se omezovala na čtyři strany. Tento **rozsah** se mohl zvýšit, pokud to bylo z důvodu nadbytku zpráv zapotřebí. Zpravidla se to však neřešilo přidáním počtu stránek, nýbrž přílohou. Tyto přílohy mohly v době velkého přísunu zpráv již dosahovat jisté kontinuity.

2.3. Německo, 19. století a první polovina 20. století

Rozsah výtisku se v první polovině 19. století pohyboval mezi čtyřmi a osmi stránkami.

Na vzezření novin se toho ovšem v předbřeznové éře ještě mnoho nezměnilo. Nemálo listů se drželo až hluboko do 19. století dosavadního principu, podle něhož řadily zprávy bez nadpisu. V lámání sazby bylo Německo dlouho konzervativní. Bylo ovšem **zavedeno členění do geografických bloků** se jmény zemí jako nadpisy „rubrik“. Některé noviny zavedly – aby usnadnily čtenáři orientaci – **obsah listu**. **Rozdílný stupeň písma** byl u důležitých zpráv užíván jen váhavě.

Ve druhé polovině 19. století došlo k výrazným posunům v technologickém i výrobním kontextu. **Rychlolis** umožnil nejen bystrý a tím i aktuálnější přísun informací, ale také vyšší náklad. Nejdříve se rychlolis prosadil u vedoucích politických listů a u obchodních novin, později i v menších listech.

Rychlolis měl vliv na **formát** novin, který se zvětšoval, čímž bylo umožněno rozšířit prostor pro další novinový materiál, aniž by se bezpodmínečně musel zvýšit počet stránek novinových tištěných médií.

Dlouho byly formáty stanovovány individuálně, výraznější **standardizace** se prováděla **až ve 20. století** a sice **třemi základními formáty**, **berlínským** (47x31,5 cm), **porýnským** (53x37,5 cm) a **severským** (57x40 cm).

Vedle formátu se obsah novin mohl zvyšovat také **počtem stran**, na nichž se uplatňovalo nejen čtivo, nýbrž i inzerce. Velkou roli přitom sehrávaly přílohy.

S rozšířením obsahového materiálu **došlo** v Německu **od 70. let 19. století k výraznějšímu nástupu rubrik**. Souběžně s tím se začal měnit vzhled novin, jejich úprava. Začaly být jasně členěny strany, vznikly titulky, došlo k používání rozdílné velikosti a typu písma. Mnohé z těchto inovací, jež přicházely ze Západu, zvláště z anglosaského prostředí, se však definitivně prosadily až v průběhu 20. let 20. století.